

Een eigen beroepsonderwijs in Nederlandse Antillen?

Samenvatting

In het algemeen ziet men een toenemende belangstelling voor de problematiek van de afstemming van onderwijs op de werkgelegenheid. Berichten over tekorten dan wel overschotten van verschillende soorten beroepsgroepen komen regelmatig in het nieuws: een doorlopend tekort aan tandartsen, een overschot van 2000 onderwijzers in 1975 etc.

Dit vraagstuk speelt ook in de Nederlandse Antillen.

Hier heeft een verschuiving plaats van de werkgelegenheid van de olieraffinage naar toerisme, handel en kleinere industrieën.

Geconstateerd wordt dat fricties bestaan tussen de eisen die voortvloeien uit de werkgelegenheid en de samenstelling van beroepsbevolking. Een vergelijking van de onderwijssituatie met de ontwikkeling van de werkgelegenheid leidt tot de conclusie dat behoefte bestaat aan onderwijsplanning vooral voor het beroepsonderwijs.

1. Inleiding

Op de benedenwindse eilanden in de Nederlandse Antillen doen zich belangrijke verschuivingen voor in de economische ontwikkeling en de werkgelegenheid.

Deze ontwikkelingen kunnen niet losgemaakt worden van de samenstelling van de beroepsbevolking en het onderwijssysteem dat daaraan ten grondslag ligt. Als men afgaat op de cijfers die hierover beschikbaar zijn dan kan men zich

niet aan de indruk onttrekken, dat aan het beroepsonderwijs een onvoldoende zwaar gewicht wordt toegekend in de ontwikkeling van de Antillen. In het volgende willen wij door een analyse van werkgelegenheid, samenstelling van de beroepsbevolking en het onderwijsstelsel de wenselijkheid van planning van het beroepsonderwijs aantonen.

Achtereenvolgens worden besproken:

- De ontwikkeling van de werkgelegenheid op de Nederlandse Antillen.
- De samenstelling van de beroepsbevolking naar opleidingsniveau en de samenhang met de werkloosheid.
- De nagestreefde ontwikkeling van de werkgelegenheid.
- De afstemming van het onderwijs op de huidige en toekomstige ontwikkelingen.
- Conclusies.

2. De ontwikkeling van de werkgelegenheid op de Nederlandse Antillen

In het begin van de vijftiger jaren droeg de olieraffinage 40% bij in het nationale inkomen en verschafte werk aan 30% van de beroepsbevolking. In de economische bedrijvigheid hebben zich sterke ontwikkelingen voorgedaan, zoals te zien in Tabel 1.

De relatieve afname van de bijdrage van de olieraffinage gaat gepaard met een toename van de bijdrage van het toerisme en van de categorie overige industrieën.

Tabel 1. *Samenstelling van het bruto nationaal produkt in procenten (6)*

	1958	1965	1967
Toerisme	5	10	13
Olieraffinage	38	25	23
Overige industrieën	9	12	11
Handel, diensten, bouwnijverheid	31	31	31
Mijnbouw	1	1	1
Landbouw, visserij	2	2	2
Particuliere ondernemingen	86	81	81
Overheidsbedrijven	2	3	4
Overheidsadministratie	11	15	16
Buitenland	1	1	—
	100%	100%	100%

De samenstelling van de werkgelegenheid heeft eveneens een wijziging ondergaan zoals uit Tabel 2 blijkt⁴.

Tabel 2. *Werkzame personen in verschillende sectoren*

	1961		1966	
	Aantal	Index- cijfer	Aantal	Index- cijfer
Landbouw en visserij	1049	100	887	85
Mijnbouw	674	100	455	68
Olieraffinage	11455	100	6207	54
Overige industrieën	4049	100	5754	142
Bouwnijverheid	4363	100	5146	118
Elektriciteit- en watervoorziening	1079	100	1200	111
Handel	7607	100	8314	109
Bank- en verzeke- ringswezen	672	100	959	143
Vervoer en communicatie	3844	100	4084	106
Overheidsdiensten en openbare instellingen	6349	100	6987	110
Overige dienst- verlening	7750	100	7642	99
Niet geklassifi- ceerd	2773	100	5130	185

De sterke afname van de werkgelegenheid in de olieraffinage staat tegenover de grote groei in de

categorieën bouwnijverheid, banken en verzekeringen, overige industrieën, handel en niet geklassificeerd. Het is wel zeker, dat de ontwikkeling van het toerisme de groei van een aantal sectoren heeft gestimuleerd.

Bij een samenleving die zo in ontwikkeling is, is het aannemelijk dat zich bij de afstemming van de beroepsbevolking op de eisen van het werkpatroon spanningen zullen voordoen. Daarom is het nuttig in te gaan op de samenstelling van de beroepsbevolking.

3. *Samenstelling van de beroepsbevolking en de werkloosheid*

In 1966 was de beroepsbevolking samengesteld zoals in Tabel 3 aangegeven.

Tabel 3. *Samenstelling van de beroepsbevolking naar opleidingsniveau (in procenten)*

	Mannen	Vrouwen
3 jaren lager onderwijs	4	2
3-6 jaren lager onderwijs	58	53
Mulo onvoltooid	12	17
Mulo voltooid	7	12
Lager voortgezet onderwijs	14	10
Middelbaar of hoger onderwijs	5	7
	100%	100%
	(40623)	(16607)

Opvallend is het grote percentage met een laag opleidingsniveau; een situatie, die ongeveer vergelijkbaar is met de Nederlandse van de jaren dertig (1,6).

Een aanduiding van de fricties tussen aanbod en vraag van capaciteiten wordt gegeven door de uitsplitsing van de werkzoekenden naar opleidingsniveau. Deze onderverdeling is gegeven in Tabel 4.

Uit dit overzicht blijkt dat de werkloosheid vooral de groep van de laagst opgeleiden treft.

De betrekkelijk geringe werkloosheid in de categorie van de beter opgeleiden wordt geaccentueerd door het resultaat van een onderzoek naar de behoefte aan vakopleiding voor volwassenen⁵.

Tabel 4. *Mannelijke werkzoekenden van verschillende opleidingsniveaus in 1966 (4)*

Opleidingsniveau	Werkloosheidspercentage
3 jaren lager onderwijs	± 90%
3-6 jaren lager onderwijs	± 13%
Mulo onvoltooid	± 20%
Mulo voltooid	± 8%
Lager voortgezet onderwijs	± 9%
Middelbaar of hoger onderwijs	± 1%

Uit dit onderzoek bleek dat behoefte bestaat aan opleiding van jaarlijks ± 450 personen voor geschoold werk als timmeren, lassen, machinebankwerken en dergelijke. Dit resultaat wordt nog eens onderstreept door het nog steeds bestaande tekort aan vaklieden, die van buiten de Nederlandse Antillen moeten worden aangetrokken.

Over de bezetting van midden- en hoger kaderfuncties zijn weinig cijfermatige gegevens beschikbaar. Het is echter algemeen bekend, dat een niet gering aantal van deze functies door mensen van buiten de Antillen wordt vervuld. Opgemerkt moet worden dat dit aantal steeds kleiner wordt.

4. *De nagestreefde ontwikkeling van de werkgelegenheid*

Uit een aantal publikaties kan worden afgeleid dat de volgende ontwikkelingen worden nagestreefd (7, 8):

- Bevordering van het toerisme.
- Verbreding van de industriële basis door het aantrekken van nieuwe industrieën.

Hiertoe werden acquisitiebureaus gevestigd in Nederland, Japan en de Verenigde Staten.

Een gunstige ligging als distributiecentrum en de associatie met de EG, en belastingfaciliteiten zijn belangrijke trekpleisters. Een extra impuls aan de werving van buitenlandse industrieën werd gegeven door het resultaat van het onderzoek, dat in opdracht van de Stichting tot Bevordering van Investerings op de Nederlandse Antillen werd verricht naar de industrialisatiemogelijkheden voor Curaçao.

Gepleit wordt voor een actief marketingbeleid door een kleine hoogbekwame staf met grote internationale ervaring.

- Het aantrekken van kleine importvervangende industrieën die eventueel in samenwerking met Antillianen worden opgezet.
- Het aantrekken van exportindustrie.
- In het kader van de Machtigingswet Financiële Medewerking zullen gelden ter beschikking komen, die gericht zijn op verbetering van de economie, blijven de werkgelegenheidsverbetering van de sociale infrastructuur.
- Opvallend is dat landbouw en visserij betrekkelijk weinig aandacht hebben. Dit is opmerkelijk, gezien de aanwezige mogelijkheden.

De verwerkelijking van deze mogelijkheden zal naast een toenemende vraag naar ongeschoolde arbeid een grotere vraag naar goed opgeleid kader doen ontstaan.

Hieraan zal moeten worden beantwoord door een onderwijssysteem dat op eisen van ontwikkelingen anticipeert, flexibel reageert op wijzigingen en het mogelijk maakt zelf vorm te geven aan de toekomst.

Het is echter de vraag of het huidige onderwijssysteem een dergelijke aansluiting biedt. In de volgende paragraaf wordt het bestaande onderstelsel beschreven.

5. *De afstemming van het onderwijs op de huidige en toekomstige ontwikkelingen*

In het schooljaar 1970/1971 namen ruim 71000 personen deel aan het onderwijs op de Nederlandse Antillen (3).

De procentuele verdeling over de verschillende categorieën onderwijs is in Tabel 5 gegeven.

Daarnaast neemt een aantal personen deel aan onderwijs buiten de Antillen. Een overzicht hiervan geeft Tabel 6.

Uit deze gegevens kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De overgrote deelneming aan het onderwijs beperkt zich tot het kleuter- en basisonderwijs.

- Het middelbare onderwijs is voornamelijk algemeen vormend en ligt voor het merendeel op MAVO-niveau.
- De deelneming aan het beroepsonderwijs op de Antillen beperkt zich voornamelijk tot lager beroepsonderwijs.
- De voorzieningen voor beroepsonderwijs op middelbaar en hoger niveau zijn zeer schaars. Voor dit soort onderwijs en het wetenschappelijk onderwijs wordt bijna uitsluitend gebruik gemaakt van de Nederlandse faciliteiten*.

Tabel 5. *Deelneming aan het onderwijs (in procenten)*

Kleuteronderwijs	11%
Basisonderwijs	63%
Lager technisch onderwijs	5%
Huishoudonderwijs	3,5%
Middelbaar technisch onderwijs	0,5%
Middelbaar algemeen vormend onderwijs	13%
Hoger algemeen vormend- en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs	4%
	<u>100%</u>
	(71217 leerl.)

Tabel 6. *Studerenden buiten de Nederlandse Antillen in de periode 1963-1971 (2)***

Nederland

Universiteit of hogeschool

Alpha-wetenschappen	9
Betha-wetenschappen	144
Gamma-wetenschappen	158
Hogere technische of landbouwschool	106
Onderwijsopleidingen	192
Overige opleidingen (omvattend een groot aantal beroepen)	222
<i>Verenigde Staten</i>	
Hotel administration	4
Totaal	<u>835</u>

* Per 1 augustus 1972 is een HTS opgericht, waar 75 studenten zijn ingeschreven.

** Het percentage afstuderenden is niet bekend. Evenmin zijn cijfermatige gegevens bekend over hen die terugkeren naar de Nederlandse Antillen.

6. *Conclusies*

Op grond van de voorgaande analyse komen wij tot de volgende conclusies:

- De afstemming van het onderwijs op de ontwikkeling in de werkgelegenheid is onvoldoende. Met name wordt niet voldoende voorzien in de behoefte aan vaklieden en kader.
- Wij constateren dat behoefte bestaat aan beroepsonderwijs dat is gericht op de functies die moeten worden vervuld bij de huidige en toekomstige ontwikkelingen.
- Dit beroepsonderwijs zou gedifferentieerd moeten zijn naar niveau: lager, middelbaar en hoger; en naar sector: industrie, diensten, landbouw, bestuurskunde. Een inventariserend onderzoek van opleidingsdoelen is gewenst.
- Het zou gericht dienen te zijn op de specifieke geografische en markttechnische situatie waarin de Nederlandse Antillen zich bevinden. Het is zeer de vraag of aan deze eis door het onderwijs in Nederland wordt voldaan.
- Het creëren van grotere faciliteiten voor lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs op de Antillen zal grotere deelneming aan dit onderwijs mogelijk maken dan nu het geval is. Nu moet men naar Nederland.
- Vertraging van de economische ontwikkeling en overwegende deelneming aan ongeschoold tot halfgeschoold werk met onvoldoende deelneming leidinggevende arbeid lijken waarschijnlijk wanneer niet wordt voorzien in de behoefte aan beroepsonderwijs zoals is geschetst.
- Grote aandacht voor de samenstelling van de onderwijsvoorzieningen en vooral van het beroepsonderwijs is nodig, omdat bijna 60% van de bevolking jonger is dan 20 jaar. Voldoende opleiding van deze categorie geeft op langere termijn een versterking van de mogelijkheden om de eerder geschetste ontwikkelingsplannen te realiseren.
- Belangrijk lijkt ons ook de vraag, in hoeverre speciale voorzieningen getroffen moeten worden om in de scholingsbehoefte te voorzien

van de grote groep die jonger is dan 30 jaar. Dit in aanvulling op de activiteiten die reeds worden ontplooid zoals onder andere door de Dienst Arbeidszorg van het eilandengebied.

Literatuurverwijzingen

1. Centraal Bureau voor de Statistiek
Algemene volkstelling,
's-Gravenhage 1969.
2. Departement van Onderwijs
Jaarboek 1971-1972
Antilliaanse studenten en studerende in het
buitenland
Departement van Onderwijs
Curaçao 1971
3. Departement van Onderwijs
Het onderwijs in de Nederlandse Antillen aan het
begin van het schooljaar 1970/'71
Curaçao 1970.
4. Departement van Sociale en Economische Zaken
Bureau voor de Statistiek

- Statistisch Jaarboek Nederlandse Antillen 1970.
5. Hillenius, J. M.
Verslag van het onderzoek naar de mogelijkheden
voor vakopleiding van volwassenen in de Neder-
landse Antillen
Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid
1969.
 6. Oudenhoven, F. J. M. van - Willems, R.
Kloof tussen onderwijs- en werkgelegenheids-
niveau.
ESB, 26 juli 1972.
 7. Pous, J. W. de
Rapport met betrekking tot de na 1971 aan de
Nederlandse Antillen te verlenen ontwikkelings-
hulp
's-Gravenhage, november 1971.
 8. Stichting tot Bevordering van Investerings op
de Nederlandse Antillen
Antillen Nu, nummers van 1971, 1972.

Dr. F. J. M. VAN OUDENHOVEN

*Raadgevend Bureau dr. B. W. Berenschot B.V.
Utrecht.*